

PANSKÝ DVŮR KUNOVICE

POHLEDY DO MINULOSTI

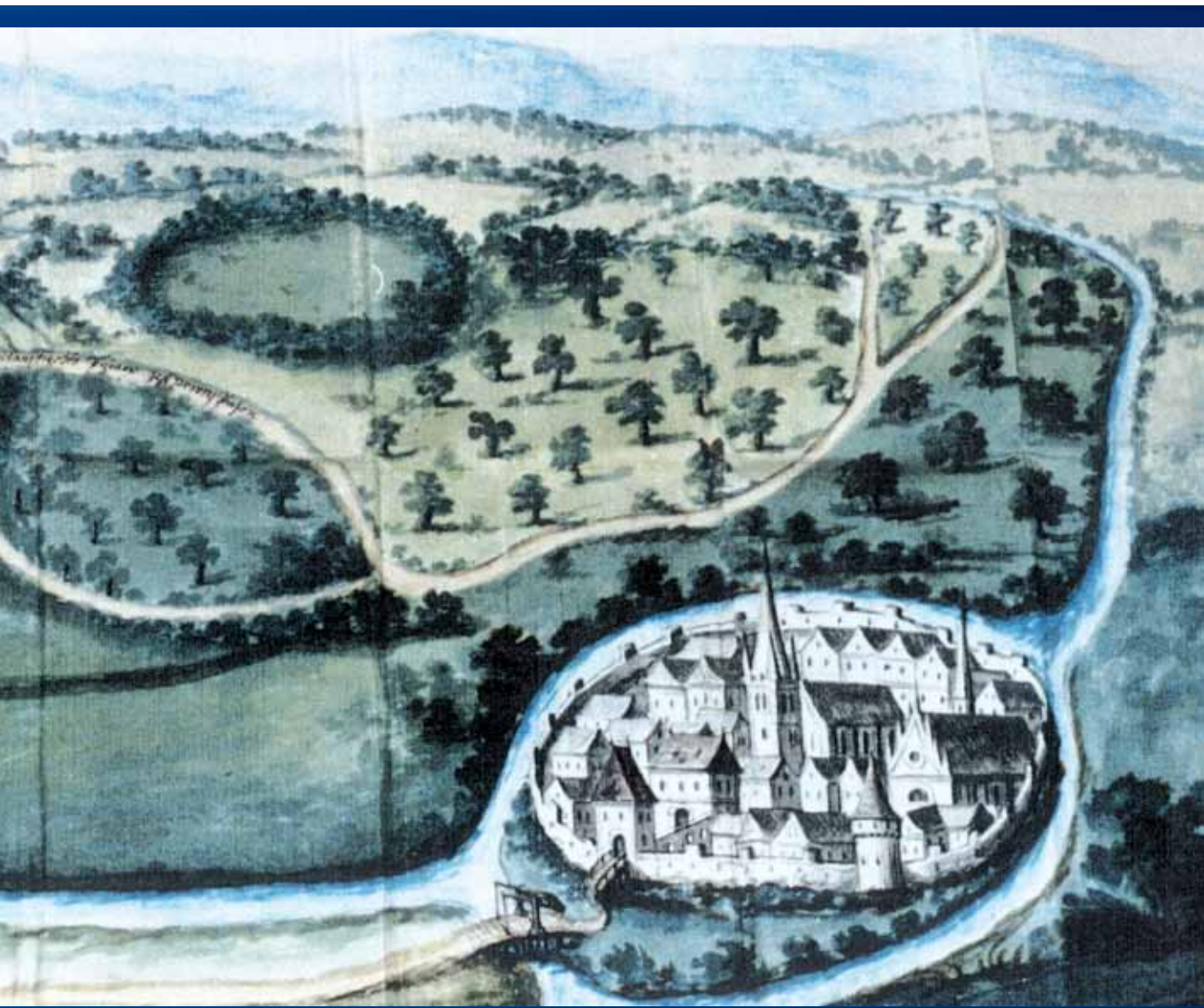

Pohled na Kunovice ze severu od Uherského Hradiště, plán pořízený v letech 1680-1690

PANSKÝ DVŮR KUNOVICE

POHLEDY DO MINULOSTI

Zdeněk Pokluda

Panský dvůr. Rozsáhlý komplex budov v centru města, v posledních letech značně zanedbaných, neodmyslitelně patří ke koloritu Kunovic. Stojí tady staletí jako němý svědek všeho dění kolem. Kolik válek prošlo kolem něj? Kolika slavnostem byl přítomen? Co všechno se odehrálo v jeho zdech? Kolik lidských osudů je s ním spojeno? Kolik majitelů zde hospodařilo? Kolikrát byl opraven a přestavěn? Stojí dnes na místě prastaré tvrze, hradu, zámku či dvora? Jsou klenby v čelním traktu pozůstatky objektu zámku?

Počátků jeho historie se lze jen stěží dopátrat. Není dochováno mnoho historických pramenů.

Předkládáme Vám, milí čtenáři, pohledy do historie Panského dvora, ale i Kunovic samotných a významného moravského rodu pánů z Kunovic, kteří byli s Panským dvorem těsně spjati. Zdeněk Pokluda, odborník na slovo vzatý, zde předkládá fakta, která jsou dohledatelná. A nyní dáváme prostor fantazii a fabulaci každého z Vás. Jak asi probíhal život na Panském dvoře v průběhu staletí? Pojďme společně pohlédnout do jeho historie.

Snad zde nalezneme i odpověď na otázku, proč bylo důležité a prospěšné zachovat tuto nemovitou kulturní památku jako doklad historického vývoje našeho města, životního způsobu našich předků, jejich tvůrčích schopností a práce pro další generace Kunovjanů.

Tento pohled do minulosti nechtě je také průvodcem do budoucnosti. Do nového začátku na cestě z minulosti.

Historie Panského dvora bude pokračovat díky prozíravosti, odvaze a moudrému rozhodnutí mých předchůdců, starostů Jiřího Demla a Jiřího Vařechy, díky financím z fondů Evropské unie, podpoře Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, Zlínského kraje a díky celému týmu lidí, který se podílel na realizaci projektu Podnikatelský inkubátor Kunovice – Panský dvůr. Využití nemovité kulturní památky pro rozvoj podnikatelského prostředí je myšlenka neobvyklá, věřím však, že nadčasová, smysluplná a životaschopná.

Panský dvůr znovu ožívá a stane se novým, moderním centrem našeho města.

Ivana Majíčková
starostka

Pár vět k úvodu

Upřeme-li pohled do minulosti Kunovic, jak nám ji předkládá Zdeněk Pokluda v této brožurce, nemůžeme přehlédnout, že vedle významných osobností – a nebyli to lidé ledající, ale mnohdy spojení i s mocenským postavením v zemi – majetkových vztahů, událostí a dějů spjatých s tímto městečkem, hrálo zde po celá staletí svoji roli, v nejbližších dobách nezastupitelnou, sídlo těch, kteří je obývali a kteří životy obyvatel, osudy Kunovic a potažmo země ovlivňovali a řídili.

V řadě písemných pramenů můžeme číst, že oním sídelním objektem byla tvrz, dvě tvrze, hrad, tvrz a zámek a záznam z konce 16. stol. uvádí při zámku dobře vystavěný panský dvůr. Vše se zdá jasné. Napohled. To co je v naprosté většině našich měst skutečnost, t. j. znalost lokalizace panského, mocenského nebo jinak pozoruhodného místa, v Kunovicích bylo archeologickou a historickou záhadou. Věrohodné písemné prameny jednoznačně existenci takového objektu – někdy dokonce dvou – zde uvádějí, žádný dokument však přesně neurčuje, kde stál a archeologové také nepomohli.

Jak s tím vším souvisí Panský dvůr, resp. jeho rekonstrukce? Velice významně a přínosně. Záznam v urbáři z roku 1592 jasně spojuje kunovický zámek s dobře vystavěným panským dvorem. Jiný než ten současný ve městě není a nebyl. Při nynější opravě a rekonstrukci celého areálu bylo možné si všimnout, jak vypadaly zdi v průčelí stavby po odstranění omítek. Byl to málo nebo vůbec neopracovaný kámen (stejně tomu bylo i ve spodních vrstvách stěn sýpky – dnes Komunitního centra), zatímco navazující sousedící hospodářské budovy jsou cihlové. Kameny zde částečně ležely in situ, t. j. jako zeď budovy starší proveniencie, jinak bylo vidět, že se jedná o druhotné použití stavebního materiálu, zřejmě z rozvaliny jiné stavby zde dříve stojící. V opatrné interpretaci minimálně tvrze. Interiéry této přední části komplexu areálu jsou už dostavěny převážně z cihel, mají krásně zachovalé klenby a zbytky maleb z doby, kdy prameny hovoří o „Kunovském zámku“. Nemohl stát jinde než tady. S velkou pravděpodobností na zbytcích stavby o pár století starší.

Severně od čelní budovy je sklep, rovněž nyní rekonstruovaný. V roce 1995 při stavbě „Utahu“ na „Personovém“ byly odkryty v podzemí rozsáhlé sklepy a chodby vedoucí ke zmíněnému sklepu a na druhou stranu pod silnicí k dnešní lékárně. Před ní se v 50. letech minulého století našlo při budování vodovodu pokračování chodeb směřujících do Grně, kde se jejich zbytky vyskytují rovněž. Od nebo k bezvýznamnému objektu by přece nebyly vedeny podzemní chodby se sklepy. Podtrhuje to význam místa, na němž stojí Panský dvůr, resp. jeho přední čelní trakt. Celý areál i se zámekem byl dominantou městečka. Potvrzuje nám to pohled na Kunovice ze 17. stol., kde v jejich centru vidíme masivní budovy komplexu dvora s trojúhelnými štíty a stavbami k nim přilehlými. V pozadí ční věž kostela (také on stojí na základech chrámu staršího). Světská a duchovní moc držely při sobě, měly k sobě nejen mocensky a názorově blízko, týkalo se to i umístění staveb obou hegemonů.

Ohlížíme-li se tedy do minulosti našeho města a země, pak rekonstrukce Panského dvora nejen zachránila tento historicky cenný komplex, přispěla ke vzhledu a novému prospěchu pro Kunovice, ale napomohla také k odstranění jedné nejasnosti v jejich dějinách. Dala odpověď nejen na otázku „Kunovského zámku“, ale naznačila i jeho souvislost se staršími sídly pánů z Kunovic.

Jiří Deml

Znak přemyslovských knížat

Sídlo Přemyslovců (1196)

● V dávných středověkých zápisech nalzáme jméno Kunovic poprvé roku 1196: Břetislav, kníže z rodu moravských Přemyslovců, tehdy nechal právě zde datovat jedno majetkové darování církvi (*datum Cunovicz*). Tento Břetislavův zápis zároveň napovídá, že Kunovice byly významnějším místem, kde se mohl zastavit k pobytu přemyslovský kníže. Sloužilo mu zde zřejmě nějaké sídlo – knížecí dvorec nebo opevněný a náležitě vybavený objekt.

Důležitost Kunovic vzrůstala díky poloze při cestě přicházející z Uher, a tak král Přemysl I. s manželkou Konstancí Uherskou roku 1222 ustanovili, aby se v Kunovicích vybíraly celní poplatky. Když královna Konstancie ovdověla, náležely jí na Moravě k užívání některá území, mezi nimi také obvod Kunovice (*Conowiz provincia*), jak je to psáno v papežské listině z roku 1231, kde se takto vyjmenovávají obvody břeclavský, přibyslavický, kunovický, hodonínský, bzenecký, moravskobudějovický (Brecyzlauensem, Pribizlauensem, Conowiz, Godenin, Bisenz et Budewigez provincias). Ke královskému dvoru, který Konstancii obklopoval, náležel též kunovický farář Bartoloměj jmenovaný v královnině listině roku 1235 (*Bartholomeus plebanus in Cunowiz*). Kunovickým farním kostelem byla svatyně zasvěcená Panně Marii (1247) na pravém břehu Olšavy, v místech pozdějších Derflí.

Hrad přemyslovských a lucemburských králů (1297, 1325)

● K ochraně zdejšího území zbudoval král Přemysl II. roku 1257 město Nový Velehrad – Uherské Hradiště a nechal do něho přesídlit i některé obyvatele z Kunovic. Vedle Hradiště jako nové pohraniční pevnosti stál ve 13.–14. století také hrad v Kunovicích – tento objekt zaznamenává soudní ujednání roku 1297 (*castellum*) a královská listina roku 1325 (*munitio*). Darováním Přemysla II. náležely Kunovice k statkům města Hradiště, král si však ponechával kunovický dvůr (*curia*) s čeledí, jak zaznamenává ve svém ustanovení Václav II. roku 1301 a po něm Jan Lucemburský roku 1315.

Znak českých králů v Pasionálu abatyše Kumbuty

Jindřich z Lipé (1319, 1323)

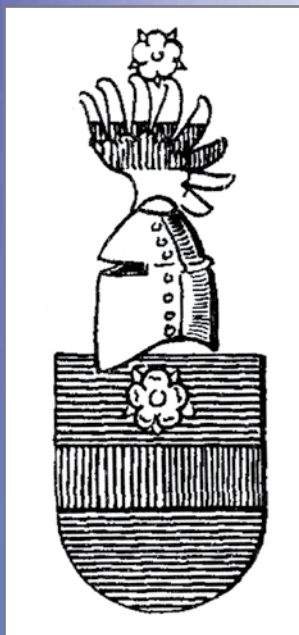
● Za krále Jana Lucemburského přestaly Kunovice náležet k majetkům města Hradiště, neboť tento panovník roku 1319 odstoupil vsi Kunovice, Ostrožskou Novou Ves a dvoje Míkovice panu Jindřichovi z Lipé. Stalo se tak výměnou za jiné majetky, a tak se kunovický statek dostal do vlastnictví nejpřednějšího velmože království. Držení Kunovic mocným panem Jindřichem dosvědčují listiny z let 1319 a 1323, avšak brzy poté zde jeho vláda skončila.

Pečeť Jindřicha z Lipé z roku 1323

Město Uherské Hradiště (1325)

● Rozhodnutím Jana Lucemburského se kunovický statek vrátil městu Hradišti, jak to panovník stvrdil svou listinou roku 1325. V ní král zároveň přikázal rozbořit hrad ve vsi Kunovicích (*munitio in ... villa Chunicz*) a ponechal si zdejší dvůr a mlýn. O tom, kde stával onen kunovický hrad, jak byl rozsáhlý nebo jak vypadal, nám nic bližšího nenapovídají ani listiny, ani jiné prameny.

Erb pánů z Ungersberka

Páni z Ungersberka a z Kunovic (1341, 1358/1364)

● Ještě za vlády Jana Lucemburského se držení Kunovic opětovně, tentokrát už potřetí, změnilo: kunovický statek přešel do rukou pánů z Ungersberka. Svůj šlechtický přídomek měli podle hlavního rodového sídla hradu Ungersberka neboli Sádka na Třebíčsku, a k držbě Kunovic se dostali možná už před rokem 1330; úplnou jistotu o jejich vládě pak získáváme z listin, ve kterých se dva Ungersberkové, bratři Štěpán (1341) a Oldřich (1343), titulují jako páni na Kunovicích. Majetek měli rozdělen a každý z bratrů držel polovinu kunovického statku.

Vedle nich měl tehdy v Kunovicích významné postavení zdejší farář. Byl jím šlechtic a vysoký prelát pan Jan z Boskovic, kterému papež roku 1358 potvrdil kanovníctví při olomoucké kapitule a farní kostel v Kunovicích (*parrochiale ecclesiam Chunowicz*).

Pan Oldřich z Ungersberka vládl majetkem ještě roku 1358, ale zemřel zřejmě už následujícího roku a jeho polovina Kunovic přešla do jiných rukou. Štěpánovi synové pak už roku 1364 prodali svou polovinu kunovického statku, tedy po polovině Kunovic, Ostrožské Nové Vsi a Horních a Dolních Míkovic. Tím tu skončila vláda pánů Ungersberků, kterým v Kunovicích roku 1364 sloužila za sídlo zdejší tvrz (*municio*) a měli zde také dvůr (*curia*).

Franěk z Poměnic a z Kunovic a jeho dědicové (1359/1364, 1376)

● Kunovický statek, za předešlých pánů rozdělený napolovic, opět spojil nový pán Franěk z Poměnic: polovinu získal roku 1359 a druhou se mu podařilo přikoupit roku 1364. Na kunovické tvrzi měl své hlavní sídlo a podle toho se také tituloval jako *Franko de Kunowicz*.

Vzešel z nevýznamného rodu a teprve díky svým schopnostem i obratnosti stoupal k lepšímu postavení mezi šlechtou – získával úřední hodnosti, vzrůstal jeho vliv, přibývalo mu majetku. Jako správce komory moravského markraběte (1362) dokonale znal majetkové poměry vládcy Moravy, pak byl sudím u brněnských zemských desek (1366) a také nejvyšším notářem markraběcí komory (1367); jako rádce a důvěrník markraběte vyřizoval Franěk různé spory, vystupoval u zemského soudu atp.

Na Kunovicích vládl pan Franěk ještě roku 1371, krátce nato zemřel a majetek dědily jeho děti, syn Jošt a dcera Zikmunda. O nich je zpráva ještě z roku 1376, ale pak se už nic nedovídáme, chybějí jakékoli zprávy a osudy Fraňkových nástupců a celého kunovického statku přikrývá na příštích deset let mlha.

Markrabě Jošt (před r. 1398)

● Po letech mlčení se z jedné ojedinělé zprávy dovídáme, že v únoru 1386 dlel v Kunovicích markrabě Prokop Lucemburský a nechal zde vyhotovit jednu listinu. Snad je to svědectví, že Kunovice se octly v držení moravských markrabat.

Bez jakýchkoli zpráv o Kunovicích pak plynulo celé další desetiletí. Teprve pak z několika zmínek vyrozumíme, že někdy před rokem 1398 Prokopův bratr, markrabě Jošt, odevzdal Kunovice do zástavního držení pánům z Kravař.

Pečeť Fraňka z Kunovic z roku 1370

Moravský markrabě Jošt

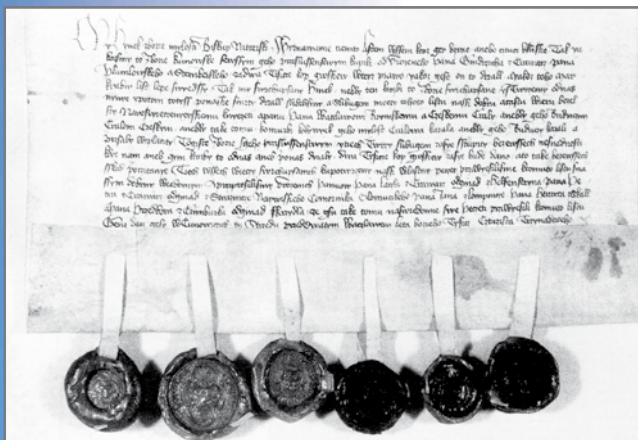
Erb pánů z Kravař v moravských zemských deskách

Páni z Kravař (1398, 1413)

● Když v březnu 1398 nechal Petr z Kravař vyhotovit v Kunovicích jednu svou listinu, je to jistě znamením, že byl tehdy zdejším pánem. Formální, úředně provedený majetkový převod do jeho rukou následoval dodatečně: v prosinci 1401 markrabě Jošt odevzdal Petrovi z Kravař do zástavního držení „*ves Kunovice s dvěma tvrzemi*“, s kostelním patronátem, s dvory a vinohrady a dalším příslušenstvím. Vznešeným původem i velkým bohatstvím náležel pan Petr k nej přednějším moravským velmožům, k jeho vlastnímu rozsáhlému jmění Kunovice přibýly zřejmě jako odměna za služby, které markraběti prokázal. Petrův syn Jindřich si Kunovice neponechal a práva k jejich zástavnímu držení roku 1413 odprodal.

Nitranský biskup Hynek (1413–1428)

● Podle listin sepsaných v Kunovicích v září 1413 převzal zástavní práva k držení zdejšího statku nitranský biskup Hynek. Svým původem byl spjat s českým prostředím, životní dráhou pak s uherskými církevními kruhy; napřed byl opatem významného benediktinského kláštera na Zoboru u Nitry a roku 1403 byl povýšen na nitranský biskupský stolec. V královské listině z roku 1416 je zapsáno „*městečko Kunovice s tvrzí*“, což znamená, že nedlouho před tímto rokem dosavadní

Listina nitranského biskupa Hynka z 27. září 1413

ves se povznesla k vyššímu statutu. Biskup Hynek zde svou vládu upevňoval a roku 1417 vykoupil další – dosud královská – práva k výplatě kunovické zástavy. Vysoký uherský prelát biskup Hynek v závěti předurčil za dědice Kunovic své příbuzné, mj. i Arkleba a Hynka z Ostrova. Biskupova vláda na Kunovicích skončila jeho úmrtím roku 1428.

Vladykové z Ostrova a z Kunovic (1429, 1466)

● Po biskupovi dědil jmění Arkleb z Ostrova, už roku 1429 se tituloval jako držitel Kunovic a majetek spravoval spolu s bratrem Ctiborem. Oba získali také blízký statek Hluk a každý z nich pak mohl bydlet na vlastním sídle – Arkleb na kunovické tvrzi, Ctibor sídlil na Hluku.

Arkleb z Ostrova a z Kunovic, jenž držel také dům v městě Hradišti, zemřel krátce po roku 1448 a jeho jmění dědil syn, jenž se tituloval jako „*slovutný panoše Hynek z Ostrova a z Kunovic*“. Odprodal dům v Hradišti i Hluk a ponechal si jen kunovický statek. Svým poddaným, obyvatelům městečka Kunovic náležícímu „*k tomu zámku mému Kunovicím*“ udělil roku 1463 právo odúmrti (tj. právo odkazovat majetek určeným dědicům). O Hynkovi je poslední zpráva z roku 1464 a nedlouho poté zemřel.

Jeho osiřelým nezletilým synkem Arklebem pokračovala vláda tohoto rodu na Kunovicích ve třetí generaci. Práva k majetku potvrzovala mladému dědici listina krále Jiřího z roku 1466, avšak o málo později se tu všechno změnilo: za česko–uherské války a následujících prudkých zvrátů padly Kunovice (někdy mezi rokem 1468 a 1478) do rukou uherského krále Korvína a mladý pan Arkleb z Ostrova byl o své dědictví připraven.

Pečeť Arkleba z Kunovic z roku 1434

Duchek z Bydžova a z Kunovic a jeho dědictví (1479, 1490)

Zápis o nábrobku Duchka z
Bydžova zemřelého r. 1485

● Válečnou kořist si uherský král Matyáš Korvín neponechal, daroval Kunovice jakémusi Duchkovi z Bydžova. Ten vzešel podle všeho z měšťanského prostředí a k majetku mu jistě dopomohla přímluva jeho švagra biskupa Jana Filipce, mocného hodnostáře u Korvínova dvora. Předání Kunovic se odehrálo někdy před rokem 1478, potvrdilo se při mírových dohodách v letech 1478–1479, a nový pán se podle získaného statku tituloval jako „*Duchek z Bydžova a z Kunovic*“ (1480). Už roku 1485 Duchek zemřel a majetek po něm dědil nedospělý syn Jan z Kunovic, povýšený roku 1490 do panského stavu. Za jeho nezletilosti spravovali majetek poručníci.

Mikuláš Lužický z Čěčvic (1490)

● Od poručnické správy převzal Kunovice do zástavního držení Mikuláš Lužický z Čěčvic. Pocházel z drobné šlechty a vzomohl se ve válkách jako jeden z žoldnéřských hejtmanů v Korvínově uherském vojsku. V květnu 1490 se tituloval jako „*Mikuláš Lužický z Čěčvic a na Kunovicích*“ a v listopadu pak sděloval, že má v zástavním držení „*tvrz a zboží Kunovice s příslušenstvím i s Částkovem*“. Krátce poté ale kunovický statek vrátil zpět poručníkovi.

Jan z Kunovic (1492, 1497)

● Majetek spravovaný poručníkem (1492) čekal na dědice Jana z Kunovic. Než dorostl do zletilosti, pobýval mladý pán na studiích (1493–1495) v Olomouci, Lipsku a Boloni. V červnu 1496 pak převzal od poručníka vládu na svých majetcích – Kunovicích s Částkovem, Orlovicích a Uherském Ostrohu. To všechno odprodal už počátkem roku 1497, aby za získané peníze koupil panství jinde, na severovýchodě Moravy.

Když začal vládnout zděděným statkům, zavázal se roku 1496 mladý Jan z Kunovic (v dorozumění se strýcem Filipcem) vystavět v Kunovicích kostel zasvěcený sv. Petru. O výstavbě svatyně se pak vyjednávalo roku 1515 a Jan z Kunovic už na podzim 1517 oznamoval, že nový kostel je hotový; před rokem 1521 byl k němu ustanoven kaplan (sídlem kunovické farnosti zůstávaly Derfle.)

Bohatý, vzdělaný a světaznalý Jan z Kunovic získával postupem doby významné postavení. Po odchodu ze zděděných Kunovic hromadil jmění, vrátil se zakrátko zpět do zdejšího kraje a získal tu velké majetky jako Strání, Uherský Brod, Uherský Ostroh. A také zastával přední úřady ve správě země jako nejvyšší komorník markrabství moravského (1523–1525) a pak podkomoří (1527–1545). Janův erb zdobily dvě jelení hlavy a jeho potomci páni z Kunovic po několik příštích generací vládli velkým panstvím na východě Moravy a počítali se k nejbohatší moravské šlechtě.

Erb Jana z Kunovic v moravských zemských deskách

Mikuláš Hrdý z Klokočné (1497, 1508)

● Novým kunovickým pánem se stal Mikuláš Hrdý z Klokočné, člověk z prostého rodu, jenž dostal erb a šlechtictví od krále Korvína. Byl ve službách mocných uherských šlechticů, vzmohl se a roku 1497 zakoupil „*tvrz Kunovice a městečko týmž jménem menované ... a vsi jiné, totiž Věsky, Novú Ves, Minkovice ..., ves Derfle, kteráž sluší k kostelu kunovskému*“. Vláda pana Hrdého tu trvala něco přes deset let a poslední zpráva o něm mluví roku 1508. Následujícího roku byl už mrtev a dodnes ho připomíná krásně tesaný kamenný náhrobek.

Náhrobek Mikuláše Hrdého z Klokočné

Erb rytířů ze Zvole

Rytíři Zvolští (1509–1568)

● Jak ustanovil Hrdý svou poslední vůlí, přešly po něm Kunovice dědictvím na rytíře Bohuše ze Zvole. Ten zde vládl už roku 1509 a nechal si pak roku 1510 vyhotovit listinu od krále Vladislava II., ve které se dotvrzovalo, že tento pan Bohuš se „*v zámek Kunovice s příslušenstvím uvázal k dědičnému držení*“. O dva roky později byli Zvolští u soudu nařčeni, že prý neoprávněně nechávají vařit pivo „*na zámku svém Kunovicích*“, což dokládá existenci pivovaru při panském sídle. Na kunovickém statku byly roku 1516 nejlidnatější Kunovice se 124 poddanskými usedlostmi, velikostí pak následovala Ostrožská Nová Ves (27), Míkovice s Věskami (dohromady 27) a Derfle (17).

Bohuš ze Zvole zemřel roku 1530, jeho statky připadly čtyřem synům. Rozdělením dědictví asi roku 1535 převzal Hynek ze Zvole městečko Kunovice, avšak už bez Ostrožské Nové Vsi, Míkovic, Věsek a Derflí. Brzy nato sem z Uher doléhaly hrozby tureckých útoků, a tak roku 1540 a 1542 dostával pan Hynek Zvolský výstrahy od zemského hejtmana i od krále, aby v Kunovicích „*tu tvrz tak opatřil, aby ... země ke škodě nepřišla*“.

Hynek zemřel roku 1549 a Kunovice dědil jeho synovec Václav, jenž roku 1555 dal obyvatelům Kunovic pozemek k postavení radnice. Avšak v této třetí generaci vláda Zvolských na Kunovicích skončila a bylo to spojeno s hroznou tragédií: koncem jara 1566 v městečku vypukl požár a v nastalém zmatku a pozdvižení byl pan Václav ze Zvole zabit. Za to byli v červenci 1566 v Olomouci odsouzeni a popraveni kunovický purkmistr, rychtář a konšelé.

Kunovice dědila Václavova sestra Barbora ze Zvole. Brzy nato se provdala a roku 1568 učinila spoluvlastníkem manžela Jana st. Černčického.

Jan st. Černčický z Kácova (1568–1575)

● Když se přiženil na Kunovice, byl pan Jan st. Černčický z Kácova sám dost zámožný díky držbě majetků na Vyškovsku. Na kunovickém statku dohlížel na hospodaření a tak to zůstalo, i když ovdověl. Jeho žena Barbora neměla pevné zdraví a zemřela někdy před rokem 1572 ve věku něco přes třicet let. Manželku následoval pan Jan brzo; jak se dovídáme, byl odkázán na péči ve své nemoci, v lednu 1574 sepsal závěť a zemřel roku 1575, asi jen pár let po třicítce.

V závěti Jan jmenoval dědičkou svou sestru Johanku Černčickou, provdanou Žerotínovou; určil, aby převzala „*tvrz a městečko Kunovice*“ i s inventářem „*na té tvrzi Kunovicích a ve dvoře*“.

Žerotínové (1575-1609)

● Johanka Černčická z Kácova, žena bohatého Karla ze Žerotína, zůstala kunovickou paní po několik desetiletí. O zdejším panském sídle dává představu zápis z roku 1592, ve kterém se zaznamenává „*zámek Kunovice podle starobylého způsobu ... při témž zámku Kunovicích jest dvůr panský dobře vystavený ... při témž zámku Kunovicích jest pivovar panský ... okolo tvrze Kunovic jest příkopa*“.

Když se stala vdovou (před rokem 1594), usídlila se paní Johanka na kunovickém sídle a zůstala zde až do konce života; naposled se připomíná roku 1603. Jejím dětem Viktorinovi, Vilému Fridrichovi, Marii Magdaleně, Bohunce a Anně Felicii ze Žerotína patřily Kunovice na jaře 1604, ale mladí dědicové neměli v úmyslu si tento statek ponechat a po pěti letech Kunovice prodali.

Erb Černčických z Kácova

Erb pánů ze Žerotína v moravských zemských deskách

Páni z Kunovic (1609)

● Podle smlouvy z 28. září 1609 prodali sourozenci Žerotínové svůj kunovický statek panu Janu Jetřichovi z Kunovic. Po více než stoleté přestávce se sem vrátil rod pánů z Kunovic a tímto majetkovým převodem zároveň končila samostatná existence kunovického statku. Ten byl nyní připojen k rozsáhlému uherskoostrožskému panství.

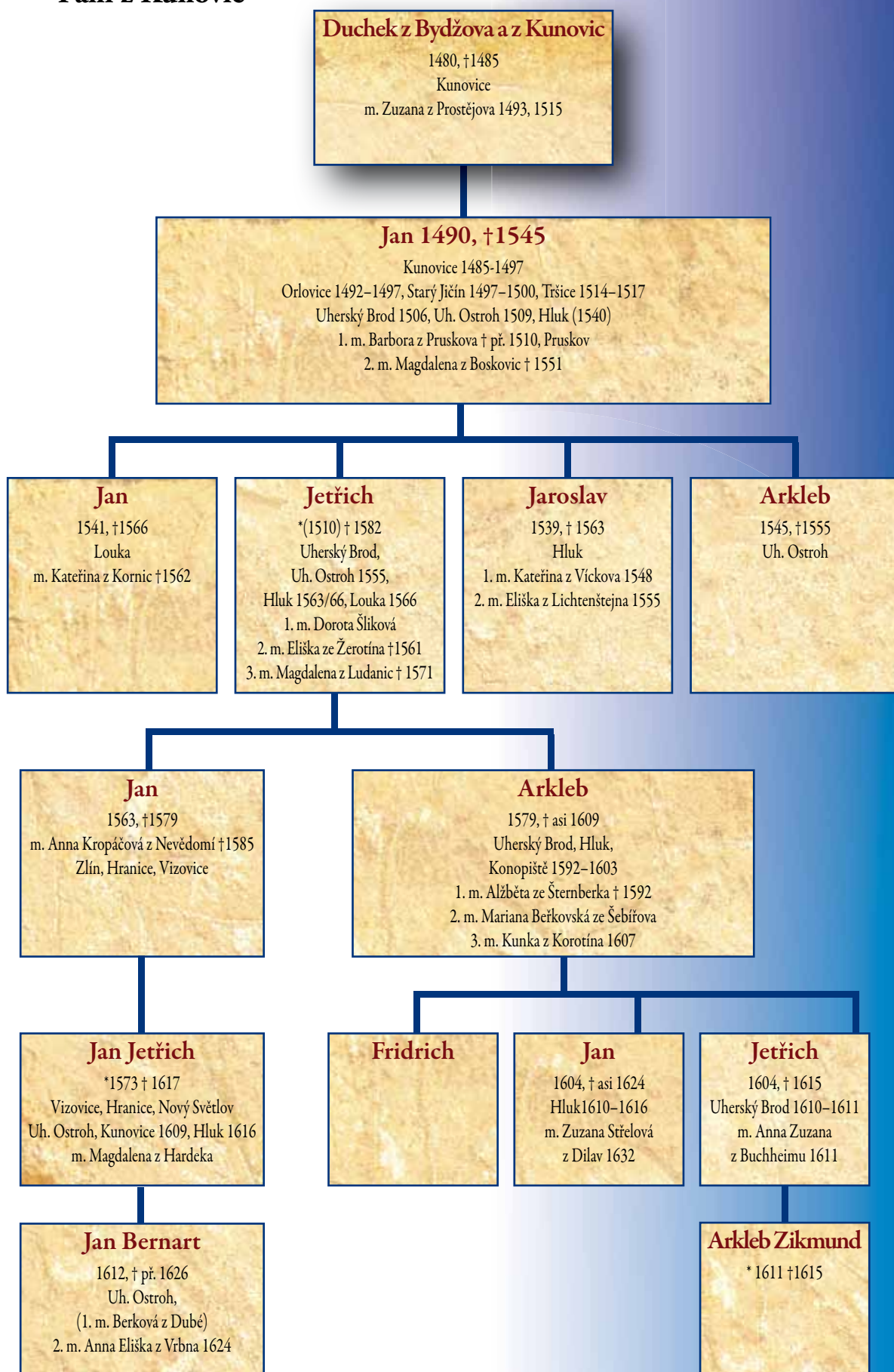

Zápis o Janu Jetřichovi z Kunovic

Jan Jetřich zemřel roku 1617 a jeho syn Jan Bernart se ujal rozsáhlého dědictví, podle daňového soupisu z roku 1619 se řadil na deváté místo mezi nejbohatšími moravskými šlechtici. O celé své jmění však brzo přišel, roku 1619 se přidal ke vzbouřené šlechtě a po bělohorské katastrofě ho stihly tresty, kterými vítězný Habsburk rozdrtil své odpůrce. Už roku 1621 uprchl Jan Bernart do exilu a v září 1622 byl odsouzen ke ztrátě cti, hrdla i statků. Do země se už nevrátil a po několika letech v exilu zemřel. Všechny statky Jana Bernarta z Kunovic císař zkonfiskoval a daroval je v říjnu 1622 knížeti Gundakerovi z Lichtenštejna.

V drtivých pobělohorských převratech se rozplynulo jmění i postavení mocných pánů z Kunovic. Kdysi se majetkově rozmohli přijetím válečné kořisti z rukou krále Korvína, nyní pak Habsburkovou konfiskací přišli o všechno a byli rádi, že se zachránili v německém exilu.

Páni z Kunovic

Erb knížat z Lichtenštejna

Uherskoostrožské panství za vlády Lichtenštejnů

● Kníže Gundaker z Lichtenštejna dostal roku 1622 od císaře darem uherskoostrožské panství, což bylo majetkoprávně potvrzeno v červnu 1625: v příslušné smlouvě se vyjmenovává rozsah celého majetku, mj. též městečko Kunovice a „*zámek kunovský*“. V popisu ostrožského panství z roku 1667 se v Kunovicích uvádí už jen panský dvůr, mlýn a palírna, zatímco o panském sídle nebo o pivovaru již není zmínka. Pro kunovické usedlíky představoval nyní tento panský dvůr nejviditelnější symbol bohatství a moci ostrožských pánů Lichtenštejnů, kteří zde vládli po celá tři století.

*Pobled na Kunovice, situační plán
kolem roku 1680*

Hospodaření na panském dvoře

● Z rozsáhlého a výnosného ostrožského panství plynuly Lichtenštejnům velké peníze. V polovině 18. století vrchnost hospodařila na osmi panských dvorech a jak tehdy zaznamenává tereziánský katastr (kolem roku 1750), při kunovickém dvoře se napočítlo 457 měřic pozemků, na kterých robotovalo 27 kunovických půlláníků, 69 čtvrtláníků a 76 podsedníků.

V roce 1848 byla roboty zrušena a Kunovičtí konečně setřáslí staletá pouta feudální závislosti; lichtenštejnskému velkostatku ale nadále zůstaly pozemky v neztenčené výměře, takže panský dvůr v Kunovicích stále ztělesňoval velkou hospodářskou moc bývalé vrchnosti.

Rozsáhlé prostory dvora a jejich využití přibližují popisy pořízené roku 1858. Počítalo se tu s ustájením 6 koní, 60 kusů hovězího dobytka, 600 ovcí, na zadní

Panský dvůr s okolní zástavbou na plánu Kunovic z roku 1827

Terakotová plastika dobytčí hlavy ve dvoře

straně dvora byl ustájen vepřový dobytek. V areálu dvora měli byty šafář, správce ovčína, poklasný, myslivec. Prostor nad celým předním křídlem byl využitý jako sýpka. Jinak byla v tomto křídle sýrová komora, čeledník a hlavně tři prostorné byty (šafáře, správce ovčína a dalšího úředníka), a někde v těchto prostorách se onoho roku 1858 také zaznamenával „hostinský pokoj v zámku”. V této zmínce zaznívá ozvěna dávných časů – je to svědectví, že v komplexu dvora zůstává od dřívějšíka (asi už od 17. století) začleněn předbělohorský zámek kunovických pánů. K tomu hned připojme, že v objektu dochované hřebínkové klenby lze datovat do sklonku 16. nebo počátku 17. století, jsou tak památkou architektury pozdní renesance a dokládají staletou kontinuitu areálu kunovického dvora.

Ve druhé polovině 19. století Lichtenštejnové investovali do potřebných stavebních úprav, které postupně proměňovaly podobu dvora, a ten dlouho a dlouho zůstával největším majetkovým objektem i hospodářským podnikem v Kunovicích. Na sklonku 19. století Lichtenštejnové zdejší dvůr pronajímali k hospodaření ostrožskému cukrovaru bratří Mayů.

Vikýřové okénko (tzv. volské oko)

Pozemková reforma

● Vlastnické a hospodářské poměry se na kunovickém dvoře radikálně měnily brzy po vyhlášení Československé republiky, kdy pozemková reforma silně okleštila rozsah lichtenštejnských majetků. V letech 1923–1924 se na uherskoostrožském velkostatku prováděla parcelace, Janu Lichtenštejnovi byl ponechán dvůr v Uherském Ostrohu, avšak

Pobled na panský dvůr počátkem 20. století

dalších šest dvorů bylo rozděleno a jejich pozemky přiděleny drobným nabyvatelům nebo majitelům větších objektů – zbytkových statků. V plné míře se to týkalo také kunovického dvora, ke kterému patřilo 265 ha pozemků. Z toho bylo 149 ha rozparcelováno 185 rolníkům z Kunovic, Derflí, Věsek, Míkovic a Ostrožské Nové Vsi; nejvíc těchto nabyvatelů bylo z Kunovic – 143 zdejších rolníků si zakoupilo dohromady 123 ha, cena hektaru se pohybovala od 4 100 do 7 400 Kč. Zbývající výměra 119 ha patřících ke kunovickému dvoru zůstala u tzv. zbytkového statku, který byl převeden do majetku země Moravskoslezské. Parcelací dvora se hodně změnilo, zanikl nejviditelnější symbol velkostatku, lichtenštejnská dominance sešla Kunovickým z očí. Ostrožskému velkostatku přitom nadále zůstala velká výměra půdy ve zdejším katastru – roku 1935 náleželo k polesí Kunovice 751 ha lesů a tyto pozemky zůstaly v držení Lichtenštejnů do roku 1945. Majetek, získaný kdysi z konfiskací za třicetileté války, byl rodu odňat po skončení druhé světové války (konfiskací zestátněné pozemky na kunovickém katastru se pak postupně převáděly Státním lesům Buchlovice, Letu Kunovice, Jednotnému zemědělskému družstvu Staré Město aj.).

Proměny historického areálu

● V budovách bývalého kunovického dvora (označovaného též jako školní statek) byla roku 1948 zřízena farma Státního statku Uherské Hradiště. Od 50. let se tu prováděly různé stavební úpravy, leccos se přizpůsobovalo změnám provozních podmínek. Po listopadu 1989 se poměry radikálně změnily, ke slovu přišly různé záměry na další využití – a přitom stále naléhavěji vyvstávala otázka, jak zabezpečit historickému areálu perspektivu do budoucnosti.

Představitelé města Kunovic už v říjnu 1992 vyzývali tehdejšího vlastníka k potřebným opravám objektu a zároveň prosazovali, aby dvůr byl prohlášen za kulturní památku. To se zanedlouho podařilo a 15. září 1994 areál dvora dostal statut nemovité kulturní památky (č. ÚSKP 12634/7-8578). V letech 1995–1998 se v objektu prováděly jen některé dílčí úpravy, ale brzy už nadešel čas pustit se do velkorysého záměru – obnovit celý areál, aby byl Kunovicím ozdobou a mohl sloužit občanům. V roce 2002 byl proveden důkladný stavebně historický průzkum budov, a co hlavního – městu se podařilo získat dvůr do svého vlastnictví: část budov byla odkoupena roku 2002, další pak roku 2004. Po nutných přípravách a vydání stavebního povolení (2008) se mohla roku 2009 zahájit důkladná rekonstrukce celého historického komplexu, která byla dokončena v roce 2011.

Panský dvůr po rekonstrukci

Seznam ilustrací

- Vstupní portál (foto Petr Titz)
- Pohled na Kunovice ze severu, plán pořízený v letech 1680–1690 (Válečný archiv Vídeň)
- Znak přemyslovských knížat (M. Kolář – A. Sedláček, Českomoravská heraldika)
- Znak českých králů v Pasionálu abatyšě Kunhuty (J. Petráň, Český znak)
- Pečeť Jindřicha z Lipé z roku 1323 (Kunovice v proměnách času)
- Erb pánů z Ungersberka (A. Sedláček, Atlasy erbů 4)
- Pečeť Fraňka z Kunovic z roku 1370 (Kunovice v proměnách času)
- Moravský markrabě Jošt (tzv. Gelnhausenův kodex, MZA v Brně – Státní okresní archiv Jihlava)
- Erb pánů z Kravař v moravských zemských deskách (Moravský zemský archiv v Brně)
- Listina nitranského biskupa Hynka z 27. září 1413 (Kunovice v proměnách času)
- Pečeť Arkleba z Kunovic z roku 1434 (Kunovice v proměnách času)
- Zápis o náhrobku Duchka z Bydžova zemřelého roku 1485 (B. Paprocký, Zrcadlo slavného markrabství moravského)
- Erb Jana z Kunovic v moravských zemských deskách (Moravský zemský archiv v Brně)
- Náhrobek Mikuláše Hrdého z Klokočné v kostele Zvěstování Panny Marie v Uherském Hradišti
- Erb rytířů ze Zvole (B. Paprocký, Zrcadlo slavného markrabství moravského)
- Erb Černčických z Kácova (B. Paprocký, Zrcadlo slavného markrabství moravského)
- Erb pánů ze Žerotína v moravských zemských deskách (Moravský zemský archiv v Brně)
- Zápis o Janu Jetřichovi z Kunovic (B. Paprocký, Zrcadlo slavného markrabství moravského)
- Erb knížat z Lichtenštejna (Burgen und Schlösser Mährens 1888)
- Pohled na Kunovice, situační plán kolem roku 1680 (Kunovice v proměnách času)
- Panský dvůr s okolní zástavbou na plánu Kunovic z roku 1827 (indikační skica, Moravský zemský archiv v Brně)
- Terakotová plastika dobytčí hlavy ve dvoře
- Pohled na panský dvůr počátkem 20. století (Kunovice v proměnách času)
- Panský dvůr po rekonstrukci (foto Petr Titz)
- Pohled do nádvoří Panského dvora (foto Petr Titz)

PANSKÝ DVŮR KUNOVICE pohledy do minulosti

Zdeněk Pokluda

Zdroje:

Kunovice v proměnách času, Kunovice 1996
Martin Čihalík-Eva Staňková-Barbora Zdražilová, Stavebně historický průzkum
hospodářského dvora v Kunovicích, rkp, Brno 2002

Redakce:

Mgr. Ivana Majíčková
PhDr. Blanka Rašticová
Zdeněk Kučera

Vydal:

Město Kunovice v roce 2011

NEPRODEJNÉ

ISBN 978-80-260-0327-4

Tato publikace byla vydána za podpory

EVROPSKÁ UNIE
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
INVESTICE DO VAŠÍ BUDOUCNOSTI

